

"EDINOST"

Izhaja po trikrat na teden v šestih izdankih ob **torških, četrtekah in sobotah**. Zjutranje izdanko izhaja ob 8. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obojno izdanko stane: za jeden mesec . f. — 30, izven Avstrije f. 1.40 za tri mesece . . . 2.60 . . . 4.— za pol leta . . . 5.— . . . 8.— za vso leto . . . 10.— . . . 16.— Na naročbe brez priložene naročilnice se ne jemlje ozir.

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 2 hvč., izven Trsta po 3 hvč. Sobotno večerno izdanko v Trstu 4 hvč., izven Trsta 5 hvč.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglašje se računa po tarifi v petitu; za naslove z dohodnimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana osmrtnica in javnoscavale, domači oglašji itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu: ulica Caserma št. 13. Vse pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejema. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglašje sprejema upravnništvo ulice Molino, picolo št. 3, II. nadst. Odprto reklamacije so proste poštnine.

V edinosti je moč!

Naši Italijani in enakopravnost.

Iz članka, ki ga je objavil te dni list „Il Giovine Pensiero“ — baje iz peresa državnega poslanca Bartolija — kojega smo posneli tudi mi v glavnih potezih, razvideti je, da se naši politični in narodni nasprotniki italijanske narodnosti delajo tako, kakor da se od novega kapelnika — grofa Badenija — nadejajo tudi nove glasbe, novih zvokov: novega zistema glede na postopanje osrednje, dunajske, in deželne, lokalne vlade primorske glede na postopanje z Italijani, živčimi v monarhiji avstrijski.

Ako hočemo soditi avtorja onega članka v „Giovine Pensiero“ le po tem članku, potem mu moramo že priznati, da je res izboren politični režiser.

Lepo je razvrstil svoje somišljenike, da jih predstavi bodočemu možu — grofu Badeniju. Dospelvi se svojo četo pred velemožnega načelnika bodočemu kabinetu, razvrstil je spretno svoje varvance postavivši jih v kar najugodnejšo pozicijo. Efekt je bil seveda sijajen: žarki Bartolijeve zgovornosti so padali toli spretno na ljube naše sodeželane italijanske, narodnosti, da si videl na njih same lepe čednosti, zgolj uzorna svojstva — grof Badeni bi moral biti zares kamenitega srca, da ne bi se zaljubil v g. Bartolija in njegove varvance.

Manj vendar ne more zahtevati nijedna stranka v Avstriji nego to, da ne postane nesrečna žrtev drugih gospodovanih strank. — Italijanom v Trstu in v Primorju ni niti na kraj misli, da bi hoteli gospodariti nad drugimi narodnostmi ali da bi se posluževali krivičnih sredstev sebi na dobro: oni zahtevajo le pravičnost in enakopravnost in ničesa drugega. — Grof Badeni naj se le nikar ne ozira na obstoječe stranke, hitajoče le za narodnimi in političnimi nameni, ampak z lastno svojo avtoriteto naj poskrbi — to je najiskrenejša želja gosp. Bartolija in njegovih vernih —, da se točno izvedejo državni temeljni zakoni ter da se bodo spoštovala narodna in politična načelavseh. Nadalje ne mrze Italijani nobene stvari na svetu tako, nego — narodno nestrpnost!! V isti meri pa žele, da se ukrene potrebno v varstvo manjšin po posamičnih pokrajinah.

Iz kratka: iz članka g. Bartolija je jasno razvidno, da so gospoda iz italijanske stranke najnavdušenejši zagovorniki narodne in politične enakopravnosti, in ako bi šlo po njih volji, zavlada bi v Avstriji kar čez noč idiličen mir in idejalno razmerje.

Mi smo sicer že povedali, kaj in kako mislimo o poklanjanju laške gospode pred grofom Badenijem — izbrali smo za primerno označenje pojma — hinavstva!!

Vendar pa bode morda umestno, da tu navedemo par vzgledov, kako razumejo laška gospoda pravičnost in enakopravnost.

PODLISTEK.

Mračni spomini blaznega.

Mračni spomini blaznega. Tako nazivljejo ljudje tužno dramo mojega življenja. Da, v resnici mračni spomini, kajti v teku časa je dosti izpuhtelo in le glavni obrisi — katere povem sedaj — ostali so mi še vedno v neizbrisljivem spominu.

Bilo je nekdanj — davno. Na parniku, v tržaškem pristanišču je vzela slovo od mene. — „Ostani mi zvest!“ rekla je, ter me tako milo in prosiče pogledala, da mi je srce pokalo od težke boli in tuge. „Moje srce trpi in trpi, kajti neki tajni glas mi pravi: da me pozabiš, da mi postaneš nezvest!“ — Jaz pa umrem. Veruj mi, jaz čutim,

Gospoda imajo v svojih rokah deželno upravo v Trstu in v Istri. V Trstu so oni v neznatni večini, v Istri pa v odločni manjšini. Pustimo torej Trst na strani in izberimo si bolj kričeči vzgled! Pogledimo torej v Istro, kjer vlada italijanska manjšina nad slovansko večino, kjer gospodarijo Italijani, ne na podlagi številnega razmerja in faktičnih narodopisnih odnošajev, ampak le z bok slučajnih okolištin, skrajno ugodnih njim in trajajočih že desetletja.

Tu se ogromna večina deželnih dohodkov porablja v korist manjšine. Mesteca, po katerih biva manjšina, imajo svoja dobra občila, obilico ljudskih šol in srednjih šol nad potrebo; sela, v kojih biva ogromna večina, pa nimajo ni cest, ni poti, da ubogo ljudstvo ne more primerno razpečati ni ono malo pridelka na vinu; ta manjšina nima niti polovico prepotrebniških ljudskih šol, takó, da je poleg 185000 Hrvatov in Slovencev nič manje nego 20000 otrok, ki ne zahajajo v nobeno šolo, ker je nimajo!!! Žalostna posledica temu kričečemu nedostatku je ta, da je naš istrski kmet poleg vse svoje bistroumnosti daleč zaostal v omiki za svojimi vrstniki po drugih pokrajinah in da je gospodarstvo v Istri še sedaj v najprimitivnejšem stanju.

In potem govore gospoda o — pravičnosti in enakopravnosti!

Italijanski jezik ima povsodi svojo veljavo: v uradu, v šoli, v cerkvi, v javnem življenju; hrvatski in slovenski jezik pa je popolnoma izključen iz deželnih uradov, in le redki so oni državni uradi, kjer najde milosti tudi hrvatsko-slovenski jezik, jezik večine. Naš jezik je izključen iz deželne kulturenega sveta in iz deželne gospodarske šole, dasi bi ravno ta dva zavoda morala v prvi vrsti služiti slovanski večini in sicer uprav zato, ker se ta večina bavi skoro izključno s poljedelstvom. — Naš jezik je izključen iz uradov deželnega odbora tako, da morajo občine čakati mesece in mesece na rešenje predloženega proračuna, ako isti ni bil sestavljen v italijanskem jeziku. V kake zadrege prihajajo čisto zupanje radi te naspornosti do slovanskega jezika, to si lahko misli vsakdo. — Naš jezik je izključen tudi iz jedine trgovinske zbornice v pokrajini in reči smemo, da ogromna večina prebivalstva nima ni najmanj koristi od tega zavoda.

In potem še govore gospoda — proti narodni nestrpnosti, o enakih pravicah za vse.

Rekli smo že, da tudi v državnih uradih — bodisi sodnih ali političnih — so le redki slučajji, kjer je v rabi naš jezik, jezik večine. A ko je minolega leta — po neprestanem pritiskanju v državnem zboru in po tolikih tozbah — hotela vlada v zmislu obstoječih temeljnih zakonov postaviti nekako vidno znamenje, da tudi za Istro velja narodna enakopravnost — ko je hotela napraviti dvojezične napise na sodnih uradih, zašumelo je ravno med isto go-

da tačas, ko bodeš ti počival v objemu koje druge, polagali bodo mene na mrtvaški oder. Tvoja nezvestoba bode meni smrtni udarec, moj grob“. Tako in jednako mi je šepetala ter grenko ihté vlla svoje bele roke okolo mojega vratu. Tudi jaz sem plakal, prisegaje jej zvestobo, kajti nemila usoda tirala me je od nje, daleč, daleč tja v širni nepoznani svet, tja doli na jug.

Prišel sem v Carigrad in se tam nastanil. Od početka bilo mi je dolgočasno, strašno dolgočasno. Kajti daleč je bilo ono bitje, koje sem ljubil, daleč je bila moja domovina. Kakor vene cvetka na neiznosni letni vročini, tako je venelo srcé, koprné za njenim milim pogledom in sladkimi besedami. Započel sem hirati in od dneva do dneva prihajati slabiji. Zdravniki, videvši mojo melanholijo,

spódo, koje sedaj posl. Bartoli toli ljubeznjivo predstavlja grofu Badeniju, in uprizorili so pravo pravcato ustajo po ulicah in v deželni zbornici.

In potem še govore gospoda o točnem izvedenju državnih temeljnih zakonov, enakoveljavnih za vse narode v Avstriji!!

S takimi vzgledi „pravičnosti“ in navdušenja laške gospode za „enakopravnost“ bi lahko nadaljevali še precej dolgo. In ako je tako v Istri, kjer so v manjšini, potem si lahko mislimo, kako gospodarijo tam, kjer so v večini.

A nadejamo se, da se grof Badeni ne dá preslepiti po Potemkinovi vasi, koje mu je pričaral pred oči spretni režiser v „Giovine Pensiero“, ampak mi bi želeli iskreno, v interesu tega siromašnega ljudstva, v interesu državne varnosti in v imenu pravice, da bi načelnik bodočega kabineta res jel na Primorskem izvajati načelo stroge enakopravnosti, a ne tako, kakor jo razumejo gospoda v italijanski stranki, ampak kakor je označena v — držav. temeljnih zakonih!!!

Politiške vesti.

V Trstu, dne 27. septembra 1895.

Cesar na Ogerskem. Velike vaje pri Banffy-Hunyadu so se završile večeraj opoldne, na kar je cesar odpotoval na Dunaj ob navdušenih ovacijah množice. Pred odhodom je cesar izjavil svoje posebno zadovoljstvo na dispozicijah generalov in na vztrajnosti vojakov, ki so pred bitko prehodili zdržema 30 kilometrov.

Ali ste čuli Kraševci?! Večerajsnji „Mattino“ — list torej, ki je dobro obveščen o nakanah v nasprotnem taboru — piše v današnji številki glede na izid goriških volitev: „Številno razmerje v zbornici ostane staro. Kvalitativno pa kaže slovenska stranka neko premembo; kajti: dočim so bili zmerni poprej v jednom in istem klubu z radikali in so morali slediti tem poslednjim tudi proti svojemu lastnemu prepričanju, se morejo, ako hočejo, smatrati sedaj nevezanimi, ker so bili izvoljeni, ne le brez pomoči, temveč proti srditi opoziciji radikalecev.

Pripeti se lahko ob važnih vprašanjih, pri katerih ni odločilna samo narodna zaslepljenost, pač pa materialni in moralni napredek dežele, da osem radikalnih Slovencev ostane v manjšini in da njih izstop ne onemogoči parlamentarnega delovanja v deželnem zboru in se ne ponove velike škode, na katerih trpe sedaj celi razredi oseb*.

Tu nam je torej povedal „Mattino“ na vsa usta, koje ulogo prisojajo nasprotniki že sedaj — kraškima poslancema: zagvozda naj postaneta v slovenskem za-

svetovali so mi: naj zahajam v društva, naj zahajam med svet. Poslušal sem jih ter videl marsikaj, kar me je zanimalo in razvedrilo za nekoliko šasa. Seznanil sem se tudi z neko rojakinjo, katera je živela v Carjemgradu. Tako odbijaje tužne misli započel sem — na svojo veliko nesrečo —, pozabljati na Milko in na njene zadnje besede.

Bilo je nekega spomladanskega večera. Zamišljeno sem korakal ob Bosporu poslušaje zvoke turške gudbe, koje je večerni zefir donasal iz nekega parnika, preko bleščečih se valov, na moje uho.

— Oj, Bospore! Bospore! Brezštevilno krat sem že preklel oni trenutek, ko sem prvokrat stopil na tvojo obalo! — Tako se taje srečal sem svojo poznancko. „O, vi pa vedno sam!? In še vedno žalosten!?“ — de-

stopstvu, raznim neopravičenim zahtevam Italijanov naj pripomoreta do večine in pripomoreta naj, da bodo Slovenci popolnoma onemogli nasproti nenasitljivosti Italijanov. Vsega tega se nadejajo Italijani od obeh kraških poslancev — ali razumete-li sedaj vzroke in ozire, ki so bili odločilni za nas v vsem boju?! Italijani sami potrjujejo sedaj, da nam res preti nevarnost, na katero smo opozarjali mi že ob početku volilnega boja. Zadoščenje nam je torej prišlo nenadno hitro in od kompetentne strani — če tudi žalostno zadoščenje.

Vendar pa se nadejamo, da gospoda poslance ne pojmeta tako daleč v dekretovanji jima „zmernosti“, da bi popolnoma pozabila na dolžnosti do svojih slovenskih volilcev. Ako bi se vendar dogodilo, čemur pa ne moremo verjeti, da bi ona dva gospoda res hotela uresničevati želje „Il Mattinove“, potem smeta biti uverjena, da bo obračun grozen, tudi pred onimi, ki so bili dosedaj njiju pristasi. Storitja naj torej, kakor jima velevala razum in vest!

O bodočem deželnem glavarju za Istro. „Naši Slogi“ pišejo:

Doznali smo slučajno, toda od povsem verodostojne strani, da je bil posl. Rizzi pozvan v Trst in da se mu je definitivno ponudila čast deželnega glavarja. G. Rizzi je s prvega odklanjal to breme, kakor devojka, ko so jej došli pričakovani snubači, slednjič pa je, postavivši nekatere pogoje, ustregel želji svojih mogočnih zaščitnikov. Najvažnejši pogoj je bil nesrečni razpravi jezik v deželnem zboru, ali kakor so naglašali njegovi konkurenti: svobodne roke gledé razpravnega jezika v zbornici. Pustili so mu seveda svobodno roko, a drugače tudi niso mogli postopati, ker so ustvarili tako deželnozborsko večino, ki postavlja ta pogoj in s koje morajo računati odločilni krogi. Tako so hoteli imeti!

Govora je bilo tudi o namestniku deželnega glavarja, oziroma podpredsedniku dež. zbora; ali tudi v tem pogledu so pomirili mladega deželnega glavarja, zatrdivši mu, da bode namestnikom imenovan člen iz večine, odločen Italijan, kakoršen je g. glavar sam!

Na resno pripombo g. Rizzia, da kot odvetnik in župan puljski ne bi mogel zadoščati službi deželnega glavarja, predsednika zbornice in dolžnostim, združenim s tem dostojanstvom, kakor n. pr. preseljenju v sedanje mesto dež. zbora in odbora, odgovorilo mu se je, da radi tega naj ga ne boli glava. Razumljivo je, da mi navadni ljudje ne moremo pogoditi pravi zmisel temu poslednjemu odgovoru, ker je istega možno tolmačiti na dva načina: da namreč glavar more ostati tudi nadalje v Pulju in zbor in odbor v Poreču, ali da se

jala je ljubkim nasmehom, vprši svoj goreči pogled v moje oči. Stresel sem se. Jaz ne vem zakaj. Zmedeno sem jej rekel neke navadne fraze ter — da zakrijem svojo razburjenost —, pridružil se jej ter korakal počasno na njeni strani. Došla sva v neki drevored; ona vedno govoreča, a jaz molčeč. Blizu naju ni bilo žive duše. Vstavlila se je ter pogledši me zopet onim ognjenim pogledom, je rekla šepetaje: „Zakaj ne govorite? Kaj nimate jedne prijazne besedice za svojo rojakinjo, ki vas toli iskreno ljubi?“ — Prestala je. Meni se je započelo vrteti v glavi — in ne vem, kako je prišlo, da sem jo stisnil na svoja prsa. Pogledala me je v obraz — nekoliko strastnih poljubov — skóraj se mi je pamet zmešala — in ni je bilo več.

(Konec prih.)

Lastnik politično društvo „Edinosti“. — Izdavatelj in odgovorni urednik: **Julij Mikota**. — Tiskarna Dolenc v Trstu.